

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Sefer Qiryah ne'emanah

kolel Nevi'im u-khetuvim

Sefer Shoftim

Shelomoh ben Yitshaq

Fyorda, 5565 [1804/1805]

n

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9656

העראב נעגן מדין , בועצט ראז וואסר ,
ביו בית ברה , אונד דען ירדן . רא
פראמלטע זיך גאנץ אפרים , בועצטען
דאז וואסר אונד דען ירדן ,
(כה) בקאמן עורב אונד זאב , צווייא
פירשטן פאן מדין גפאנגן , ערשלוגן
עורב אס פעלזן עורב , אונד זאב בייא
דער קעלטער זאב , זעצטן זאדאן מדין
ווייטר נאך , אונד ליסן דיא קעפפע
פאן עורב אונד זאב , פאן יענס אופער
דעם ירדנ'ס , דערריכר פאר גרעון
ברונגן .

ח (א) דיא אפרימישן טרופן שפראכץ
צו גרעון , וואס בוואג דיך , אונס
דיוס צוטוהן ? אונס נעמליך ניכט צו
רופן , וויא דוא הינצאגסט , מיט מדין
צו שטרייטן . זיין צאנקטן דזיריבר
דזעפטיג מיט איהם . (ב) ער אבר
אנטווארטטע איהנן : וואס האבע איך
נון

להללם במדין ויריבון איהו
באור

בעבר הירדן מורסה מפסיקים בין הירדן ובין
ארץ מדין , ואמר ללכוד אותם המים לאשר
עברו כבר את הירדן , והעד כי עברו קצתם ,
מה שכתוב , וראש עורב וזאב הניחו אל גרעון
מעבר לירדן . בצור עורב , הרגו את עורב , וכן
הרגו את זאב נמישר אחד , היתה תמונתו כהמונת יקב , וקראוהו אחרי כן יקב זאב
(הרלב"ג) * מעבר לירדן , מעבר מורסה , כי גרעון עדיין לא עבר את הירדן , והעד
שנאמר , וינח גרעון הידכה (להלן ס' ד') אחד שהרגו את עורב וזאב .

ח (א) מה הרבר הזה , אשר נשנילו עשית לנו זאת . קראוח , המקור שלא כמנהג , והוא
מגזרת כל"ה ע"מ גלות נטות . (ב) מה עשיתי עתה ככס , מה עשיתי שזה למעשיכ' ?
הלא

מכלל יופי
העם תקעו , ופי' ראשית חלקים , כמו לארבעה ראשים : צרחה , בכ' רישין :
אבל מחולה מישור : (כה) אל מדין , במקום את :
ח (א) קראת , בא המקור מורכב משתי הלשונות טבעלי האל"ף , ובעלי הה"א ,
נכתב באל"ף , ונקרא כתי"ו כדרך בעלי הה"א עד גלות ירושלים , ונכתב עם
האל"ף כי בקריאת האל"ף הי' אומר קראת כמו עד יבשת , או קראת כמו בשנאת :
(ב) מבציר אביעור , הבי"ת רפה , וראוי' : להרגש

לקראת מדין ולכרו להם את
המים עד בית ברה ואת הירדן
ויצעק כל איש אפרים וילכרו
את המים עד בית ברה ואת
הירדן : (כה) וילכרו שני שרי
מדין את ערב זאת זאב ויהרגו
את עורב בצור עורב ואת
זאב הרגו ביקב זאב וירדפו
אל מדין וראש ערב וזאב
הביאו אל גרעון מעבר
לירדן :

ח (א) ויאטרו אליו איש
אפרים מה הדבר הזה עשית
לנו לבלתי קראות לנו כי הלכה
בהקרה : (ב) ויאמר אליהם
יתרו רש"י מה

ואת היגון שנס הוא הים מפתוח : (כס) סבולו
אל גרעון מעבר לירדן * צבקה כהעבר גרעון
את הירדן לרדוף אחד זבת וללמנע :
ח (ב) מה עשיתי עתה ככס . מה חשוב
שעשיתי

העם תקעו , ופי' ראשית חלקים , כמו לארבעה ראשים : צרחה , בכ' רישין :
אבל מחולה מישור : (כה) אל מדין , במקום את :
ח (א) קראת , בא המקור מורכב משתי הלשונות טבעלי האל"ף , ובעלי הה"א ,
נכתב באל"ף , ונקרא כתי"ו כדרך בעלי הה"א עד גלות ירושלים , ונכתב עם
האל"ף כי בקריאת האל"ף הי' אומר קראת כמו עד יבשת , או קראת כמו בשנאת :
(ב) מבציר אביעור , הבי"ת רפה , וראוי' : להרגש

מה עשיתי עתה ככם הלא טוב
עללות אפרים מבציר אביעזר :
(ג) בידכם נתת אללים את שרי
מדן את ערב ואת זאב ומה
יכלתי עשות ככם אז רפתה
רוחם מעליו בדברו הדבר
הזה : (ד) ויבא גדעון הירדנה
עבר הוא ושלש מאות האיש
אשר אתו עיפים ורדפים :
(ה) ויאמר לאנשי סכות הנני
נא כפרות להם לעם אשר
ברגלי כיעיפים הם ואנכי רדף
אחרי זבח וצלמנע מלכי מדן :
(ו) ויאמר שרי סכות הקף זבח
וצלמנע

רש"י

שעשיתי בתחלתי כמה שנשיתם אתם בסוף :
הלא טוב עוללות . שאלו לידכם בחוף מתחלת
הנציר שצרכנו לני ומשפחתי שהרי בידכם נתן ה'
את המלכים ומה יכולתי לעשות שהיא חסוב כמנינה
שלכם : (ד) עובר הוא ושלש מאות האיש .
עובדים את הירדן אחרי זבח וצלמנע שעברו את
הירדן מחלה והיו משחיתים טעבר לירדן את הרץ
באזוב ונד ומנשה ועבר הם כדי להכות אף בהם :
(ה) לאנשי סכות . ישראל היו : (ו) הכף זבח
וצלמנע

נון , נור איך גלייך גטאהן ? איזט
ניכט דיא נאכלעווע אפרים'ס בעסר ,
אלס דיא וויינלעווע אביעזר'ס ?
(ג) אין איירע גוואלט , גאב גאט דיא
פירשטן מדינ'ס , עורב אונד זאב ; וואס
קאנט' איך נון אייך גלייך טוהן ? דא
ווארדע איהר אונווילן געגן איהן
גדעמפלט , אלס ער זא מיט איהנן
רעדטע . (ד) נון קאם גרעון אן דען
ורדן , זעצטע דזינאויבר , מיט דען
דרייהונדרט מאן , דיא ער בייא ויך
האטע , וועלכע ערמיהדעט דען פיינד
פראלאגטן . (ה) ער שפראך צו דען
לויטן פאן סכות : געבט דאך בראדע
הער , פאר דאז פאלק , וועלכס איך
מיט מור האבע , זיא זינד ערמיהדעט ,
אונד איך פראלאגע דיא לאנדסהערן
מדינ'ס זכח אונד צלמנע . (ו) דיא
גראסן פאן סכות גאבן איהם צור אנט-
ווארט : האסט דוא עטווא זכח אונד
צלמנע

באור

הלא טוב עוללות , העוללות אחרי הנציר ,
כמו שנאמר כי תצור כרשך לא תעולל אחריך
(דברים כ"ב"א) , שפירושו לא תעולל אחרי
הנציר , וקרא את אשר התחיל להלחם במדן
דרך משל נציר , ואת אשר עשו אחריו בני
אפרים עוללות . (ג) אז רפתה רוחם , רוח
הכעס , כמו אל תנהל ברוחך לכעוס (קהלת
ז' ט') (רד"ק) . (ד) עיפים ורדפים , רודפים
אף על פי שהם עיפים . (ה) סכות , אין זה סכות סמוך למצרים שנאמר בה , ויסעו בני
ישראל מרעומס סכותה (שמות י"ג ל"ז) , לא עיר בעבר הירדן מזרחה בארץ סיחון הנזכרת
בספר יהושע (י"ג כ"ז) , והיא אשר קרא יעקב סכות . (ו) ויאמר שרי סכות , אחד משרי
סכות בהסקמת כולם . הברקנים , אמר המתורגמן זה אחד מעשרי מיני קיבי הנזכרים
במקרא

מכלל יופי

להרגשו , והוא ענין קטיפה : [ל"שופי' הפסוק החלשים שבכ' הדומות לעוללות ,
טובי' יוחר מן הגדולים שבנו הדומים לענבים הגדולים או קאי על אנשי מדן שבני
אפרים הרגו זבח וצלמנע ודמה עצמו לבציר שהוא החל המלחמה :] כי נתן , מלרז
הטעם

צלמנע שאן אין ריינען הענדען , דאס
 וויר ריינס העערע בראך געבן וואלן ?
 (ז) דא שפראך גרעון : עם וויאגשווארן ,
 ווען דער עוויגע זכח אונד צלמנע מיר
 אין דיא הענדע גיבט , זא צערשלאגע
 איך אייער פלייש , מיט דארטן אויס
 דער וויסטע , אונד דיסטעלן : (ח) ער
 גינג פאן דא , הינויף גען פנוא , רערטע
 מיט איהנן , אויף ריוע וויזע , אליין
 דיא לייטע צו פנואל אנטווארטטן איהם ,
 וויא דיא לייטע צו סכור , (ט) ער
 דראהטע דאהער אויך דען לייטן פאן
 פנואל , אונד שפראך : ווען איך גליקליך
 צוריקקאמע , זא צערשטעהרע איך דיון
 טורם . (י) זכח אונד צלמנע ווארן
 אינדעסן צו קרקר , מיט איהרם לאגר ,
 וועלכס אונגפעהר פונפעהרן טויזענד
 מאן שטארק וואר , אללע נעמליך ,
 וועלכע פאן דעם לאגר דער מארגנ-
 לענדר , איכריג גבליבן ווארן ; דען
 דונדרט אונד צוואנציג טויזענד וינד
 גבליבן , לויטר מענר , היא דאן
 שווערד צו פיהרן וואוסטן . (יא) גרעון
 נאם דען וועג , דורך דיא געגנדר דער
 צעלטנע

וצלמנע עתרה בידך כי גהינן
 לצבאה לחם : (ז) ויאמר גרעון
 לכן בחת יהוה את זכח ואת
 צלמנע בידו ורשתי את
 בשרכם את קוצי המדבר ואת
 הברקנים : (ח) ויעל משם
 פנוא וידבר אליהם כזאת ויענו
 אתו אנשי פנואל כאשר ענו
 אנשי סכור : (ט) ויאמר גם
 לאנשי פנואל לאמר בשוכי
 בשלום אתן את המגדל הזה !
 (י) וזכח וצלמנע בקרקר
 ומחניהם עמם פחמשת עשר
 אלף כל הנותרים מכל מחנה
 בני קדם ודגפלים מאה
 ועשרים אלף איש שלף חרב :
 (יא) ויעל גרעון דרך השכונני

באור

באהלים

במקרא . וראיתי מפרש בלשון רומי (אקסוקא-
 כטע) בל"א (וויסדארן) , ובמכלל "שרש"
 ברק נכתב בל"דו (גענוס בעדרי , סיווע
 אביעם) בל"א (איינע ארט בעדרי , אדר
 פ"כטן) . אמנס רש"י ז"ל כתב דונכ"ש בלע"ז וז"ל לרעתי שארדאנס , בל"א (דיסטלן) ,
 (ח) כזאת , שיתנו למס לעם אשר בגליו . (י) בקרקר , הני"ת פתוחה לסימן
 ה"א הידיעה שלא כמנהג (רד"ק) . (יא) השכונני באהלים , נא הסמיכות על אות

וצלמנע בידך שאם ממסר שאלתנו מיד מדון :
 (ז) הכקנים : דונכ"ש בלע"ז (בל"א דאון
 געביש) : (י) בקרקר . שס מקום : (יא) דרך
 קשכוני באהלים . דרך ארץ קדר וערכ השוכנים
 במדבר

מכלל יופי

הטעם , במקום ש"ן השירות לברה : (ז) את קוצי המדבר , עם קוצי המדבר ופי'
 ורשתי שאכה בקוצים על בשרכם , ולדעת יונתן פירוש שישליכם על הקוצים ערומים ,
 וידוש ברגליו עליהם : הברקנים , מין ממיני הקוצים : (י) בקרקר , הכ"ה הפתוחה ,
 לרוב

בְּאֵהָלִים מִקְדָּשׁ לְנֶפֶח וַיִּגְבְּהָהּ
 וַיִּבֶן אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְהַמִּזְבֵּחַ הָיָה
 בְּטַח : (יב) וַיָּנֹסוּ זִבְחָהּ וְצִלְמֶנֶעַ
 וַיִּהְיֶה אַחֲרֵיהֶם וּלְכַד אֶת־שְׁנֵי
 מַלְכֵי מִדְּוָן אֶת־זִבְחָהּ וְאֶת־
 צִלְמֶנֶעַ וְכָל־הַמִּזְבֵּחַ הַחֲרִיד :
 (יג) וַיֵּשֶׁב גִּדְעוֹן בֶּן־זוּאֵשׁ מִן־
 הַמִּלְחָמָה מִלְמַעְלֵה הַחֶרֶס :
 (יד) וַיִּלְכְּדוּ אֶת־מֵאֲנָשֵׁי סְכוּת
 וַיִּשְׁאַלְהוּ וַיִּכְתֹּב אֵלָיו אֶת־שְׁרֵי
 סְכוּת וְאֶת־זִקְנוֹתָ שְׁבַע־עִים
 וּשְׁבַע־הָאִישׁ : (טו) וַיָּבֵא אֶל־
 אֲנָשֵׁי סְכוּת וַיֹּאמֶר הִנֵּה זִבְחָהּ
 וְצִלְמֶנֶעַ אֲשֶׁר חִרְפְּתֶם אוֹתִי
 לֵאמֹר הֲבָא זִבְחָהּ וְצִלְמֶנֶעַ עִתָּהּ
 בְּיַדְּךָ בִּי נִהְיָו לְאֲנָשֵׁיךָ הַיְעַפִּים
 רִשְׁוֹתָ לָהֶם

צעלמנכוואָהנר , אויף דער מאָרגנזייטע
 פֿאַן נוכח אונד יגכהה , אונד איברפֿיל
 דאַן לאָג , אינדעם עס זיך זיכר
 גלויבטע . (יב) זכח אונד צלמנע ער־
 גרפֿן היא פֿלוֹכט , מאָן ועצטע איהנן
 נאָך , בקאס זיא . (דיא צווייא קעניגע
 פֿאַן מדין , זכח אונד צלמנע) גפֿאַנגן ,
 אונד צערשטרייטע דאַן גאַנצע לאָג .
 (יג) גרעון קאם נאָך פֿאַר זאַנענאוּפֿ־
 גאַנג אויס דער שלאַכט צוריק .
 (יד) לויס איינן קנאַבן , פֿאַן דען איינ־
 וואָהנרן צו סכור אויפֿפֿאַנגן , אונד
 אויף זיין פֿרלאָנגן , מוסטע איהם דוור
 דיא פֿאַרנעהמן פֿאַן סכור , אונד איהרע
 עלטסטן , זוכן אונד זיכנציג אָן דער
 צאהל , אויפֿשרויבן . (טו) ער גינג
 נון צו דען לעיטן פֿאַן סכור , אונד שפֿראַך :
 דויר אונט נון זכח אונד צלמנע , פֿאַן
 דענן איהר מיך זאָ העהנוש גפֿראַגט :
 חאסט דואַ עטוואַ זכח אונד צלמנע
 שאַן אין דיינען הענרן , דאַס וויר דיינען
 ערמהנדטן לייטן בראַך געבן זאָלן ?
 (סז) ער

באור

השימוש כמו לכנזאי מלכס (יחזקאל יג ב') ,
 ופירושו כתיב באורק משרית ערנזאי דשרן
 בשכונן במדברא (הכ"ל) . וסנכ והלך למען
 לא ירגשו במחנה ויפול בם פתאום בטח , לא
 (יג) מלמעלה החרס , הרד"ק ורלב"ג וכן
 כי איך ילך בשלש מאות איש
 אס לא בטח על חשכת לילה ? והיא עמדה לו
 וכבוקר כעלות השחר שז ממלחמה ,
 כלומר טרם נאס השמש על הארץ . ואחרים אומר מעלה החרס
 שם מקום . (יד) וישאלהו ויכתוב , וישאלהו
 לכתוב

במדבר נאכלום תמיד ואין דרוש נחמים . מקדס
 לכנח וינכה . שהם ערו וסגל ולא רזה לילך סס
 אלא דרך עקלתון כדי שלא ירגישו בהם ויהומס
 סתמוס : (יג) מלמעלה החרס . עד שלא שקעה
 השמש
 הוּו כזהריס מאויב , כי לא חשנו שיבוא עליה .
 האברבנאל אמרו פה אחי כו רדף גרעון אחרי המחנה בלילה ,
 אס לא בטח על חשכת לילה ? והיא עמדה לו
 להחריב את המחנה , כאשר החרידס בלילה ראשונה ,
 חתפי' מלמעלה החרס , כלומר טרם נאס השמש על הארץ . ואחרים אומר מעלה החרס
 שם מקום . (יד) וישאלהו ויכתוב , וישאלהו

מכלל יופי

לרוב ההודעה : (יג) מלמעלה החרס , פי' מעלות זהר דהשמש וזריחתו וח'י
 עד לא מעל שמשא , כלומר טרם בא השמש ויהי' לדעתו פי' מלמעלה שהי' השמש
 עדיין למעלה נראה ברקיע , שלא נכנס עדיין חתח הארץ , וחרס נקרא שמש כמו
 האומר

לחם: (טו) ויקח את־קני־העיר
 ואת־קוצי־המדבר ואת־
 הברקנים וידע פֿהם את־אנשי־
 סבוח: (יז) ואת־מגדל־פְּנִיאל
 נחץ ויהרג את־אנשי־העיר:
 (יח) ויאמר אֶל־זבח־וַאֲל־צִלְמַנֶּע
 איפה האנשים אשר הרגתם
 בתבור ויאמרו כִּמְוָה כִּמְוָהם
 אחד פְּתָאָר בְּנֵי־הַמֶּלֶךְ:
 (יט) ויאמר אחי בני־אמי הם
 חִי־יְהוָה לֹו הַחַיִּיִּתָּם אוֹתָם לֹא

(טו) ער לים הירויף היא עלטססן רער
 שטאַט הערבייא פֿיהרן, דערנר אויס
 דער וויסטע, אונד דיסטעלן האָהלן,
 אונד ציכטיגטע דאַמיט דיא לייטע פֿאַן
 סכור. (יז) ער צרשטעהרטע אויך
 דען טורם צו פניאל, אונד ערשלוג דיא
 שטאַט־לייטע. (יח) צו זבח אונד
 צלמנע שפראך ער: וויא זאהן דיא
 לייטע אויס, דיא איהר בייא חבור אומ־
 גבראַכט? זיא אַנטוואַרטטן: זיא וואַרן
 מיט דיר פֿאַן איינר־לייג גשטאַלט,
 גבילדעט וויא קעניגליכע פרינצן.
 (יט) מיינע בדירר, פֿרועצטע ער,
 מיינר מוטר זעהנע זינד עם, זא וואַהר
 גאַט לעבט! העטעט איר ויג רעכנ
 לאסן

הרגתי

רשי

באור

השמש בעוד החמה נראית גבוהה: (טו) ויודע
 בהם. ותכר בהון: (יח) כתואר בני המלך?
 י"מ אחד הם כתוארו כתואר בני המלך ויש
 לפתור כמין כמוהם תואר אחד להם כי כתואר בני
 מלכים

לכתוב, ויכתוב. (טו) ויקח, משמש לשני
 פעולים, וענינו לקח את וקני העיר להוציאם
 חוץ לעיר, או אל מקום מיוחד בעיר, ויקח גם
 את קוצי המדבר. ויודע, כתרנומוותבר
 עליהן, מן וידוע סולי, (ישעיה כ"ג)
 שלא אמר בתחילה. ואולי היו כלחמים עמו כשנא
 לכתוב את המגדל (מדבר רד"ק). (יח)
 איפה, המלה הזאת כמזאת יו"ד פעמים בה"א
 בסוף, ע"פ המסורה, וארבעה ביו"ה, והשאר
 ביו"א ואם כתובין עליהן בכל מקומות מושבותם,
 כמזכיר הכתובי ביו"א, או ביו"ג גרילא,
 ענינם תמיד כמו עתה, או הם תיקון הלשון
 כדעת רש"ם, והכתובים בה"א צאים ביחוס אל
 המקום, כאילו הם מורכבים מן איה פה,
 תואר, אלא שלא יתכן לפרש באן כמומי,
 שאז הי' גדעון מקשה לשאל מה שאי אפשר להם
 להשיב, כי איך יכירו כל איש מישראל?
 ורלב"ג חנר גם את זאת עם סבירי וכתב,
 איה פה דומה להם, שיודע בנתוארם ותמונתם,
 ויהיה חרגומו: (ווער גלייכט היר דען לייטן כו').
 וידמה שינאו אחיו בתחילת המלחמה ולא שבו,
 ולא ידע מה היה להם, ופסד את זבח וכלמנע
 שהרגום בבואם בארץ לשחתה, כאשר הרגו
 אז כמה מישראל. כמ"ך כמוהם אחד,
 כן חנר ד"ק ורש"י ז"ל בסוף דבריו, וכן מתורגם.
 ולא שלף הכער, להורגם כי היה ירא מהם
 רש"י

מכלל יופי

האומר לחרם ולא יורח: (טז) וידע בהם, לדעתר יהוד' ור' יונה לשון שכירה,
 ויתכן לשון ידיעה ממש שהודיע להם פשעם, וע' שסוכות שם העיר שבטחו בה שהיא
 בצורה יסרם בקוצי ששמש סכות כמו החמלא בסוכות עורו: (יח) איפה, מה תארם
 וחכונתם, ונכתב בה"א ע"פ המסור' והקבלה: (יט) לו החייתם, כתובה כ"ו
 ובשור"ק

הַרְגֵתִי אֹתְכֶם : (כ) וַיֹּאמֶר
 לִיָּתֵר בְּכֹדוֹ קוֹם הֲרֹג אוֹתָם
 וְלֹא־שָׁלַף הַנֶּעַר חֶרְבּוֹ כִּי־רָא
 כִּי עוֹדְנֵי נֶעַר : (כא) וַיֹּאמֶר זָבַח
 וְצִלְמִנֶע קוֹם אֲתָה וּפְגַע־בְּנֵי כִי
 כְּאִישׁ גְּבוּרָתוֹ וַיִּקַּם גִּדְעוֹן וַיַּהַרְג
 אֶת־זָבַח וְאֶת־צִלְמִנֶע וַיִּקַּח אֶת־
 הַיְשׁוּהָרָנִים אֲשֶׁר בְּצוּאָרֵי
 גְּמַלְיָהִם : (כב) וַיֹּאמְרוּ אִישׁ־
 יִשְׂרָאֵל אֲגִדְעוֹן מִשְׁל־בְּנֵי־גַם־
 אֲתָה גַם־בְּנָה גַם בֶּן־בְּנָה כִּי
 הוֹשַׁעְתָּנוּ מִיַּד מִדְיָן : (כג) וַיֹּאמֶר
 אֱלֹהִים גִּדְעוֹן לֹא־אֶמְשַׁל אֲנִי
 בְּכֶם וְלֹא־יִמְשַׁל בְּנֵי בְּכֶם יְהוָה
 יִמְשַׁל בְּכֶם : (כד) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים
 גִּדְעוֹן אֲשַׁאֲלֶהוּ מִכֶּם שְׂאֵלָה
 וְתַגִּידֵנִי אִישׁ נָזִם שְׁלָלוֹ כִּי־נִזְמִי
 זָהָב לָהֶם כִּי יִשְׁמַעְאֲלִים הֵם :

רש"י (כה) ויאמרו

מלבים היו : (כ) ולא שלף הנער חרבו להורגם שהיה
 ירא מהם : (כא) השסהרונים לוכי"ע כלע"ו
 (כלענדונג)

לאטן, איך ווירדע אייך אויפ פֿרשאַתן .
 (כ) ער שפראך הירויף צו זיינס ערשט־
 גבאָהרנן יתר : אויף ! ערשלאַגע זיא .
 דער יונגלינג אַבר , ציקטע דאָן שווערד
 ניכט , דען ער פֿירכטטע זיך , ווייל
 ער נאך יונג וואר . (כא) דאָ שפראך
 זבח אונד צלמנע ; קאָם דוא , אונד
 נים אונס דאָן לעבן , דען וויא דער מאַן ,
 זאָ זיינע שטערקע . גרעון מאַכטע זיך
 אויף , ערשלוג זבח אונד צלמנע ,
 אונד נאָם הערנאך דיא האַלכמאָנדע ,
 וועלכע אום דיא העלזע איהרר קאָמעלע
 הינגן . (כב) דאָ שפראך ישראל צו
 גרעון ; זייא אונד בהערשר ! דוא זאָ
 וואָהר , אַלס דיין זאָהן , אונד דיין
 עגקל , דען דוא האַסט אונס פֿאַן מדינ'ס
 גוואַלט בפֿרייעט . (כג) אַבר גרעון
 אַנטוואָרטטע איהנן : איך מאַג ניכט
 איכר אייך הערשן , אויך מיין זאָהן זאָל
 ניכט איכר אייך הערשן , דער עוויגע
 זייא אייער בהערשר . (כד) נור איינס
 בגעהר' איך פֿאַן אייך , געבט מיר יערר
 זיינע ערכייטעטע אָהרנרינגע (זיא האַטן
 אָהרנרינגע , ווייל זיא ישמעאִים ווארן) .
 (כה) זיא

באור

(רש"י) . (כא) כו כאיש גבורתו , לא יפגע
 בנו הנער , אשר אין בידו כח וגבורה להכות
 איש פעם אחת , אל תטערנו , קום אתה , כי
 גבור אתה וגבורה לך ותמית אותי בהכאה אחת . השהרונים , פירש"י לוכי"ע כלע"ו ,
 כל"א (מאנדע) וזה היה דרך עשירי ערביים לתלות עדי זהב וכסף בדמות חכי ירח בכוארי
 גמליהם . (כד) כי כומי זהב להם , למדינים , והוא מאמר מוסגר , והישמעאִלים
 הם המדינים , והעד ויעברו אנשים מדינים (בראשית ל"ז כ"ח) וכתוב אחריו וימכרו את
 יוסף לישמעאִלים , כן דעת הראב"ע והרשב"ם שם . וכן רד"ק פה . ולדעת חז"ל בנ"ר פעמים
 רבות כמכה יוסף , יתכנס משפחת ערביים , והם ישמעאִלים , התערבו בתוך הבאים עם
 מקניה' והאִלִּיה' להשחית יבול הארץ הנזכרים לעיל . ונזם לפעמים תכשיט האף כ"ש ואשים
 את הנזם על אפה (בראשית כ"ד מ"ו) , ולפעמים תכשיט האוזן , כ"ש ואת הנזמים
 אשר

(כה) ויא אנטווארטמן : וויר וואללן עם ווילליג הערגעכן . מאן ברייטעטע איין טוך אויס . וואריין יערד זיינע ערכיי טעטע אהרנרינגע ווארף . (כו) ריא פֿרלאנגטן אהרנרינגע וואגן , טווענד זיבן הונדרט שקל אן גאלד , אהגע ריא האלב מאנדע , באַלואמביקסֿון , אונד פורפורקליידר , וועלכע מדינ'ס קעניגע טרוגן , אונד אהגע דאז גשמוק אן דען העלזן איהרר קאמעעלע . (כז) הירויס לים גרעון איין אפֿוד מאכן : אונד שטעלטע איהן אויף , אין זיינר שטאט עפרה . אכר גאנץ ישראל בוהלטע איהם היר נאך , אונד ער ווארד פֿיר גרעון אונד זיין הויו צום פֿאללשטריק . (כח) נון וואר מדין גרעהמיטיגט פֿאָר ישראָל

(כה) ויאמרו נהון נהון ויפרשו את השמלה וישליכו שמלה איש נום שללו : (כו) ויהי משקל נזמי הזהב אשר שאל אלה ושבֿע מאות זהב לבד מן השהרנים והנטיפות ובגדי הארגמן שעל מלכי מדין ולבד מן הענקות אשר בצוארי גמליהם : (כז) ויעש אותו גרעון לאפוד ויצג אתו בעירו בעפרה ויצנו כל ישראל אחריו שם ויהי לגרעון ולביתו למוקש :

(כח) ויבנע מדין לפני בני ישראל ולא

באור

רשי

אשר באזניהם (ס ל"הד') . (כו) ושבע מאות זהב , כמו עשרה זהב משקלם (בראשית כ"ד כ"ב) שמתורגם עשר סלעין דהבא , ובלע הוא השקל השלם . לבד השחרויס שעל מלכי מדין , אשר בוז לעצמו כי הו' הרג .

(בלענדונג פֿר פֿפֿערד) של זהב : (כו) השחרויס והנטיפות עובקיא וכליליא : (כו) נעבש אומן לאפוד : לסיגות לזכרון פֿל משועה גדולס לראות כמה היה חילס ככד שכנומי חשוניס היה כל הוהב הוה : וזנו כל ישראל אחריו . לאמר מיתת גרעון

הנטיפות , לדעת רד"ק ורלב"ג הם כלי זהב אשר נשא בהם נטף , והו' הנרי . (כו) לאפוד , רד"ק ורלב"ג אמרו שהו' כמין קגורה או מלבוש זהב , והניג אותו בעירו לזכרון התשועה הנעשה לישראל על ידו . ולא אבין לדבריהם ויצנו כל ישראל אחריו , האם השתחוו אל קגורה ? ולאן הרמב"ן על פסוק ותגב רחל את התרפים : וכן היה הענין בישראל באפוד , כי אחרי אשר הורגלו באפוד הקודש עשו כדמותו והיו שואלים בו ומאמינים בדבריו ותועים אחריו . וזה עש ויעש אותו גרעון לאפוד וכו' עב"ל . וכן היו תועים ושואלים בתרפים , כמו שנאמר בפסל מיכה שאל נא באלהים (להלן י"ח ה') ופירש"י שם בתרפים שמדברים על ידי מכשפות . ואין ספק שהם הארסקל הידועים והמפורסמים , אשר שאלו והאמינו בו עמים רבים בימיס ההס , ובמות ד' שופט זנו אחריו גם בני ישראל . (כח) בימי גרעון , להורות שלא ככללו בזה ימי השעבוד , ואס ככללו אמר בימי גרעון להורות שתיכף אחרי מותו סר השקט (מדברי הרלב"ג)

מכלל יופי

ובשור"ק , וענינה כמו אם : (כו) השהרנים , חלי כדמות ירח , ותרגום ירח סיהרא : והנטיפות , הם הענקים , ואומרים שקורין לברלח הוד בערבי אל נטף , ות"י כליליא , וי"ס מן נטף ושחלת , ופי' נטיפו' שם כלי זהב שנושאים בהם נטף : הענקות , הוא חלי תלוי בצואר ויבא תחת הגרון : (כו) לאפוד כו' , וברדו'ל כמשחוחה לאפוד עצמו

וְלֹא יִסְפּוּ לְשִׂאת רֵאשִׁים
 וְהִשְׁקֹט הָאָרֶץ אַרְבָּעִים שָׁנָה
 בְּיָמֵי גִדְעוֹן: (כט) וַיֵּלֶךְ יִרְבֶּעֶל
 בֶּן־יִזְבָּבֵד וַיָּשֶׁב בְּבֵיתוֹ:
 (ל) וַיִּגְדְּעוֹן הָיוּ שִׁבְעִים בָּנִים
 יִצְאֵי יָרְכוּ כִּי־נָשִׁים רַבּוֹת הָיוּ
 לוֹ: (לא) וּפִילַגְשׁוֹ אֲשֶׁר בְּשִׁכְמָהּ
 יָלְדָהּ לוֹ גַּם־הִיא בֵּן וַיִּשְׁמָ אֶת־
 שְׁמוֹ אֲבִימֶלֶךְ: (לב) וַיִּמָּח גִּדְעוֹן
 בֶּן־יִזְבָּבֵד בְּשִׁיבָה טוֹבָה וַיִּקָּבֶר
 בְּקָבֶר יִזְבָּבֵד אָבִיו בְּעַפְרָה אֲבִי
 הָעִזִּירִי: (לג) וַיְהִי כִּאֲשֶׁר מֵת
 גִּדְעוֹן וַיִּשׁוּבוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּזְנוּ
 אַחֲרָי הַבַּעֲלִים וַיִּשְׁיִמוּ לָהֶם
 בַּעַל בְּרִית לְאֱלֹהִים: (לד) וְלֹא
 זָכְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־יְהוָה

ישראל, אונד קאנטן ניכט מעהר איהר
 הויפט עמפאר העבן. דארויף גנאם
 דאז לאנד רוהע פירציג יאהרע, זאָ
 לאנג גרעון לעכטע. (כט) ירובעל דער
 זאָהן יואש'ס גינג הין, אונד זאָס רוהיג
 צו רויוע. (ל) גרעון האטע זיכנציג
 לייבליכע זעהנע, (דיא אַויס זיינר
 דיפֿטע קאמן) דען ער דאטע פֿילע
 ווייבר. (לא) זיין קעכסווייב, דאז
 צו שכם וואָהנטע, גבאהר איהם אויך
 איינן זאָהן, דיזעם גאב ער דען נאָמן
 אבימלך. (לב) גרעון זאָהן יואש'ס
 שטארב, אין איינעם גליקליכן אלטר,
 אונד וואורדע בגראכן, אין דעם גראבע
 זיינס פֿאטערס יואש, צו עפרה דאודער
 פֿאמיליע אביעזר גהערטע. (לג) זאָ
 באלד אַכר גרעון גשטאָרבן וואר,
 בוהלטן דיא קינדר ישראל וזיידר דען
 בעלים נאך, אונד נאמן דען בעל ברית
 אלס גאָט אן, (לד) ישראל דאכטע
 ניכט מעהר, אן דען עוויגן איהרן גאָט,
 דער זיא רעטטעטע אַויס דען דזענדן
 אללער

אֱלֹהֵיהֶם הַמְצִיל אוֹתָם מִיַּד כָּדִי

אויביהם

רש"י

גדעון: (לג) בעל ברית. כד שמו: (לה) ולא
 עשו חסד וגו'. שהרגו את בניו. כמ"ס בנין: (ט
 ז) וכוונתם

הרלב"ג. (כט) וילך, איז טעם הליכה זו
 תנועה מסקום למקום, אלא כמ"ס הרמב"ן
 במ"א ח"ל: על המעורר ומזמין את עממו
 לדבר יאמר הכתוב שהלך לעשותו, כמו וילך איש
 מבית לוי ויקח את בת לוי (שמות ב' א'),
 וילך ראובן וישכב (בראשית ל"ה כ"ג), וכן כאן,
 התעורר והזמין את עממו וישב בביתו. ואפשר
 ספר הכתוב בזה בשבחו, אלא היה לבו חפץ
 בממשלה, אף על פי שאהו ישרא למושל עליהם,
 והלך וישב בביתו כאשר חתר בני ישראל,
 וזולא זאת יקשה קצת לשון וילך וישב בביתו.
 (ל) ויצאו ירכו, גם בני בנים, יקראו בנים, ואלה
 השבעים היו יוצאי חלציו. (לג) בעל ברית,
 כפי"ש" כד שם הע"ז אשר נחרו להם לאלהים.
 ואשר קרא בהצליה ידע, כי שמו להם חלילים
 מושלי בכל כחות העבד, ובתכונות הנפש,
 ועל כל דבר בני אדם. ויתכן לפ"ז שנתני
 ממשלת הבעל על כורתו ברית להטיב את
 שומר בריתו ולהרע את העובר, וקראוהו בעל
 ברית (נוגדס). בעל) וזאתו האליל שמו להם בני
 לאהים: ט (ב) המשל

מכלל יופי

עצמו כד"א ויעש אוחו גרעון לאפור: (לא) ופילגשו,
 היא המיוחדת לאדם בלא
 כתובה

אללער איהרר פיינדע אומהער .
(לה) צייגטן זיך אויך ניכט גפעליג געגן
דאז הויז ירובעל גרעונ'ס, אהנגאכטט
אללר וואהלטאהטן, דיא ער ישראל
ערצייגט האטע .

ט (א) אבימלך זעהן ירובעל'ס גינג
נאך שכם, צו דען ברירדן זיינר
מוטר, רעדטע מיט איהנן, אונד מיט
דער גאנצן פאמיליע זיינר מוטר פאטרס,
אונד שפראך: (ב) שטעללט דאך דען
פארנעהמן שכם'ס פאר; וואס איזט
בעסר פיר אייך? אב זיבנציג לייטע,
אלע זעהנע ירובעל'ס איכר אייך הערשן,
אדר ווען איינר נור אייער הערר זייא?
בדענקט דאך דאס איך אייער ביין אונד
פלייש בין (נאהר אנפירוואנדטר) .

(ג) דיא ברירד זיינר מוטר, רעדטן
אויך זיינטוועגן, מיט דען פארנעמן
שכם'ס אללע דיזע ווארטע, אונד איהר
הערץ ווארדע דעם אבימלך גגיגט,
דען זיא שפראכן: ער איזט יא אונז
פירוואנדטר . (ד) זיא שענקטן איהם
זיבנציג זילברשטיקע, אויס דעם טעמפל
דעם

אויביהם מסביב: (לה) ולא
עשו חסד עם בית ירבעל
גדעון ככל המצוה אשר עשה
עם ישראל:

ט (א) וילך אבימלך בין
ירבעל שכמה אל אחי אמו
וידבר אליהם ואכל משפחת
בית אחי אמו לאמר:
(ב) דברו נא באזני כל בעלי
שכם מה טוב לכם המשל בכם
שבעים איש כל בני ירבעל אם
משל בכם איש אחד וזכרתם
ביעצמכם ובשרכם אני:
(ג) וידברו אחי אמו עליו באזני
כל בעלי שכם את כל
הדברים האלה ויט לבם אחרי
אבימלך כי אמרו אחינו הוא:

(ד) ויתגורלו שבעים כסף מבית

בעל

ב א ו ר

למשל - וטעם בעלי שכם כיון שכתב רד"ק
אדאי העיר וגדולי' - ואולי אמר בעלי שכם
על הלויס אשר להם העיר, כי עיר מקלט
היתה, ולהם ידברו לא אל שאר העם הדריס
זה, כי הכל תלוי צם, שהם אדוני העיר .

ט (ב) המשל בכם שבעים איש, לא
מכאנו שהתכסאו בני גדעון למלוך,
אדרבה אמר גדעון לא אמאל אני בכס, ולא
ימשל בני בכס, לא הערים אנימלך להכניס
קנאה בלב בעלי שכם למען ישמוהו להם

מ כ ל ל י ו פ י

(ד) רקים

כחובה ובלא קידושין: (לה) עם בית ירבעל גדעון, די הי' כאחד, אלא שמנהג
הלשון כן במקומות לרוב ההודעה:
ט (א) שכמה, בתוס' ה"א ונשאר בשו"א כמו שהי' שכם טרם התוספות, ונשאר
הכ"ף בסגנון ל' כמו שהי', ונשתנה כן לפי שהוא שם עיר להפריש בינו ובין דרך
ירצחו שכמה שהוא בסגנון ל': (ב) בעלי שכם, כו' וי"ת יחבי שכם: (ד) ופרוים,
פי'

מכ
מלו
ובני
אלו
מק
מה
הור
מונ
הכו
פי'
פחו
ובס
מצו